

פתח דבר

הגאון רבי יצחק יעקב רבינוביץ – ר' איצליה פוניביז'ר זצ"ל [תרי"ד-תרע"ט], מגאוני התורה בדורו ומהמחדשים הגדולים בדורות האחרונים.

שמו של ר' איצליה הפך למושג של גדלות וגאונות בקרב לומדי התורה, חידושי וביאוריו הולכים מקצה עולם התורה ועד קצהו, מסנוורים את עיני הלומדים, ממצים את עומק הבנתה של תורה, חודרים לשיתין, לפנימיותה של סוגיה, אל לב ליבה של בעיה.

יסודות שהוצקו על ידו, המה הנדבכים לדרכי הלימוד והחשיבה בדורות האחרונים, דרכו והבנתו הפכו למורי דרך ולמאירי נתיבים, אתם ועל ידם גדלו והתעלו דורות של לומדים.

בצעירותו היה תלמידו הקרוב של "הגדול ממינסק", ולאחר נשואיו היה למקורבו וכן ביתו של בעל "בית הלוי" בבריסק אשר היה מתפעל מכשרונותיו וחידושי וקרא לו "הגאון הגדול", בבריסק התקשר עם רבי חיים בנו של הרב והפך לידידו הקרוב.

בשנת תרמ"ט הוזמן ע"י הסבא מסלבודקה – ע"פ המלצת הגרי"ד מבריסק – לכהן כראש ישיבת "כנסת ישראל" בסלבודקה, במשך חמש השנים שעמד בראשות הישיבה, התפתחה הישיבה והגיעה לשיאה, ר' איצליה העמיד תלמידים למאות וביניהם מגדולי ישראל המפורסמים. בשנת תרנ"ד קיבל עליו את רבנות העיר גרוזד שם ישב שנה ומחצה, ובשנת תרנ"ה נבחר כרבה של פוניביז', משרה בה כיהן עשרים וחמש שנים עד לפטירתו.

רבנו לא העלה את תורתו הגדולה בכתב, ואך פירורים משולחנו שרדו ואלה מפוזרים בספרי תלמידיו וחכמי דורו, וכמו שכותב הגאון רבי נחום ברוך גינזבורג זצ"ל בהקדמה לספרו "מקור ברוך" – שם מובאים מחידושי של ר' איצליה: "וביותר דברי הגאון האמיתי, מאור הגולה, מרן מוה"ר יצחק יעקב מפאניוועז' זצ"ל, אשר לשמו ולזכרו ולתורתו תאות נפשנו, וחסתי על החידושי תורה של כבוד הגאון ז"ל הנמצא תח"י בל יהיה טרף ללוע הזמן, והוא רק כטיפה מן הים הגדול ממה שחידש אשר היה ממש כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק".

בשנת תשי"ט הו"ל הגאון רבי אברהם כהנא-שפירא שליט"א, כיום הרב הראשי לישראל, את הספר "זכר יצחק" בו כינס את תורתו של רבנו מכתבי"ד, מכתבי-עת, מספרים וממקורות נוספים, כן ראו אור מעט משיעוריו וחידושי על השי"ס שנרשמו ע"י תלמידיו ואלו התפרסמו בפני עצמם ובמאספים שונים, אך כאמור וכפי שכותב בעל ה"מקור ברוך": "והוא רק כטיפה מן הים הגדול ממה שחידש".

"מפעל תורת חכמי ליטא" שהוקם לאחרונה במסגרת מפעלי "מכון ירושלים", נטל על עצמו משימת קודש לרכז ולהוציא לאור עולם את המורשה הרוחנית העצומה ששרדה מגדולי ואדירי התורה שג' יהדות ליטא, אחד האתגרים הראשונים והחשובים שהיו לפנינו – היה כינוסן של אותן טיפות ששרדו מתורתו של רבי איצליה מפוניביז', הגדול שבגאוניו.

עתה רואה אור עולם הכרך הראשון והוא כולל את "זכר יצחק" חלק ראשון כשהוא מסודר וערוך מחדש עם ציונים ומקורות ובתוספת תשובות וקטעי תשובות המשלימות את הדברים, ונוסף לו "זכר